

Høgskolen i **Hedmark**

LUNA - Avdeling for lærerutdanning og naturvitenskap

Siv Westbye

Bacheloroppgave

Voksenrollen og sosial kompetanse i barnehagen

The adult role and social competence in kindergarten

3 BLUS: Barnehagelærerutdanning samlingsbasert

Våren 2016

Samtykker til utlån hos høgskolebiblioteket JA NEI

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage JA NEI

Sammendrag

Tittel: Voksenrollen og sosial kompetanse i barnehagen	
Forfatter: Siv Westbye	
År: 2016	Sider: 30
Emneord: Sosial kompetanse, innagerende barn, sosialt samspill, voksenrollen og rollelek	
Sammendrag: <p>Tema for denne oppgaven er hvordan personalet i barnehagen kan hjelpe barn som sliter med innagerende atferd i møte med jevnaldrende barn, slik at de får et godt samspill. Formålet med oppgaven er å sette søkelyset på de barna med innagerende atferd som dessverre blir lite nevnt og ofte oversett av både voksne og andre barn.</p> <p>Problemstillingen er: «<i>Hvordan kan barnehagepersonalet fremme sosial kompetanse for 3-4 åringer, som strever med innagerende atferd i barnehagen?</i>»</p> <p>Undersøkelser viser at de barn som er stille, og har innagerende atferd er så lette å ha med å gjøre at de ofte blir oversett og i noen tilfeller glemt.</p> <p>Resultatet viser at flere mener man må inneha en viss mengde sosial kompetanse for å fungere i samspill med andre, og for å tilegne seg den sosiale kompetansen, trenger de veiledning av personalet i blant annet det å hevde seg selv. Og da er de avhengig av anerkjennende voksne som ser barna og gir de mye positiv oppmerksomhet.</p>	

Sammendrag engelsk

Title: The adult role and social competence in kindergarten	
Authors: Siv Westbye	
Year: 2016	Pages: 30
Keywords: Social competence , internalized children , social interaction , adult role and role play	
Summary: <p>This thesis is about how kindergarten staff can help children who struggle with internalized behavior in the face of peer children, so that they get a good interaction. The purpose of the exercise is to put the spotlight on those children with internalized behavior which unfortunately is rarely mentioned, and often overlooked by both adult and other children.</p> <p>The issue is: <i>"How can kindergarten staff promote social competence for 3-4 year olds, who are struggling with internalized behavior in kindergarten? »</i></p> <p>Studies show that children who are quiet and have internalized behavior is so easy to deal with, that they are often overlooked and sometimes forgotten.</p> <p>The result of this thesis shows that some think one must possess a certain amount of social competence to function in collaboration with others, and to acquire social competence, they need the guidance of staff to assert themselves. And therefore they are depending on appreciative adults who see the children and, give a lot of positive attention.</p>	

Forord

Å skrive denne bacheloroppgaven har vært en spennende, interessant, frustrerende og ikke minst en utfordrende reise. Dette har vært en lang prosess med både oppturer og nedturer.

Jeg vil gjerne takke min veileder ved Høgskolen i Hedmark; Kristin Sjøby, for alle nyttige råd og gode tilbakemeldinger. Takk for at du gjorde ting litt klarere for en, innimellom, småforvirret student.

Tusen takk til mine medstudenter, dere vet selv hvem dere er, som har tolerert mine sprell, frustrasjoner og mine mange spørsmål. Dere er de beste!

Videre vil jeg takke min aller beste støttespiller, veileder og venninne, Elise. Jeg vet ikke hva jeg skulle gjort uten deg.

Ikke minst takk til min samboer og mine to barn for at de har holdt ut med meg gjennom de siste tre årene. Glad i dere!

«Ge barnen kärlek, mera kärlek

och

ännu mera kärlek, så kommer folkvettet av sig själv.»

Astrid Lindgren (1907-2007)

Raufoss, mai 2016

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
Sammendrag engelsk	2
Forord	3
Innholdsfortegnelse	4
1 Innledning	6
1.1 Valg av tema og bakgrunn	6
1.2 Problemstilling	6
1.3 Avgrensning og presisering av problemstillingen.....	7
1.4 Analyse og oppgavens formål.....	7
1.5 Begrepsavklaring	8
1.5.1 Innagerende atferd	8
1.5.2 Sosial kompetanse	8
1.5.3 Annerkjennelse	8
1.6 Forforståelse	8
1.7 Oppbygning av oppgaven	9
2 Teori	10
2.1 Barn med innagerende atferd	10
2.1.1 Sjenanse.....	11
2.2 Barn med utagerende atferd	12
2.3 Hva er sosial kompetanse og sosialt samspill	12
2.3.1 Sosialt samspill.....	12
2.3.2 Sosial kompetanse	13
2.4 Viktigheten av lek i en barnegruppe	14
2.5 Rollelek.....	15
2.6 Voksenrollen.....	15
2.6.1 Rollemodeller	17
3 Metode	19
3.1 Valg av metode	19

3.1.1	<i>Kvantitativ metode</i>	19
3.1.2	<i>Kvalitativ metode</i>	19
3.1.3	<i>Begrunnelse</i>	19
3.2	Litterærstudie og dokumentanalyse	20
3.3	Kilder og deres relevans for oppgaven	20
3.3.1	<i>Kildekritikk</i>	21
4	Presentasjon av funn	22
5	Drøfting	23
5.1	Fremme sosial kompetanse	23
5.2	Innagerende barn og sjenanse	24
5.3	Voksenrollen.....	25
6	Avslutning	27
6.1	Konklusjon.....	27
7	Referanseliste	29

1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg presentere tema og bakgrunnen for valget. Deretter vil jeg beskrive problemstillingen, og jeg vil redegjøre for oppgavens avgrensninger og begrepsforklaringer. Og tilslutt hvordan denne oppgaven er oppbygd.

1.1 Valg av tema og bakgrunn

Tema jeg har valgt har jeg gjort på bakgrunn av at det er noe jeg interesserer meg for, og ønsker å vite mer om. Gjennom min tid som vikar og deltidsansatt i barnehager, har jeg selv sett og erfart at det er en del barn som på en eller annen måte sliter med sosialt samspill i barnehagen. Da mener jeg det er viktig at det pedagogiske personalet har kunnskaper om tema, for å hjelpe de som sliter på best mulig måte å få en bedre hverdag i barnehagen. Og kunne tilrettelegge for god sosial utvikling i barnehagen, som også er en retningslinje utfra følgende sitat fra *Tid for læring – Bedre innhold i barnehagen*:

Kunnskap og kompetanse, ferdigheter og holdninger utvikles i samspill med andre, i sosiale, meningsfulle felleskap hvor barn har mulighet til å uttrykke seg. Leken er barns grunnleggende læringsform og skal ha en fremtredende plass i barnehagen. Barnehagelæreren skal tilrettelegge for gode pedagogiske prosesser som styrker og støtter barns læring og utvikling gjennom utfordrende og engasjerende aktiviteter som er tilpasset hvert enkelt barn.

(Kunnskapsdepartementet, 2016, s. 7)

Jeg ønsker å gå nærmere inn på hvordan man kan tilrettelegge for barn som sliter med atferd, og særlig da innagerende atferd, for å kunne danne gode relasjoner med jevnaldrende. Hvordan kan vi hjelpe disse barna? Hva kan barnehagepersonale gjøre? Hva kan de gjøre selv? Hvordan kan barn med sosiale vansker, som innagerende barn, få det bedre i sin hverdag? Herunder vil jeg gi innblikk i hva sosial kompetanse er.

Jeg vil også presisere at i denne oppgaven har jeg ikke omtalt barn som er i situasjoner der de er under utredning, eller er tenkt det, med hjelp av andre instanser. Eller barn som har ulike medisinske diagnoser, som kan være en medvirkende årsak til innagerende atferd. Mitt fokus er de barna vi ser ofte i barnehagen, som barnehagepersonalet har en mulighet å hjelpe/veilede.

1.2 Problemstilling

Fokuset i denne oppgaven vil som nevnt være rettet mot hvordan de voksne kan hjelpe, eller veilede barn som viser emosjonelle vansker. Og da tenker jeg spesielt på innagerende atferd, der barnet strever med sosialt samspill i barnehagen.

Problemstillingen til den oppgaven er:

«*Hvordan kan barnehagepersonalet fremme sosial kompetanse for 3-4 åringer, som strever med innagerende atferd i barnehagen?*»

1.3 Avgrensning og presisering av problemstillingen

Problemstillingen min handler i hovedsak om sosial kompetanse for barn som sliter med å komme inn i relasjoner på grunn av innagerende atferd og voksenrollen.

Som teoretisk grunnlag vil jeg blant annet ta utgangspunktet i Ingrid Lund, som en av hovedreferansene, da hun har et spesielt fokus på barn med innagerende atferd. Og Lise Barsøes tanker om de innagerende og utagerende barna, der jeg vil spesielt fokusere på de innagerende barna i min oppgave. Også hennes tanker om at voksne rundt et barn som sliter er viktig å nevne i oppgaven. Hun viser blant annet til at voksne må legge til rette for gode utviklingsmåter og læringsprosesser på et tidlig tidspunkt for hjelpe barna. I tillegg vil jeg nevne Berit Bae om det å ha en anerkjennende væremåte, og om det å se barn som subjekt.

Jeg vil presentere teori om barns sosiale kompetanse, der sosialt samspill og sosial mestring er en vesentlig faktor. Liv Vedeler er sentral med tanke på sosial mestring i barnegrupper, og hvordan barn kan tilegne seg sosiale ferdigheter. Kari Lamer er også sentral i forhold til barns sosiale kompetanse. I tillegg vil jeg se nærmere på hva enkelte Stortingsmeldinger og *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (Kunnskapsdepartementet, 2011) sier om viktigheten av sosial kompetanse, samspill og voksenrollen. Og til slutt vil jeg se på voksenrollen i møte med de innagerende barna.

Sosialt samspill er ett vidt begrep som kan omhandle det meste fra utagering, ulike stilte diagnoser til innagerende atferd. Jeg ønsker på lik linje som Ingrid Lund (2012a), å sette fokus på det innagerende atferds uttrykk hos barna, mye fordi det har fått mindre oppmerksomhet og interesse enn det utagerende atferd har fått. Ikke minst det at det dessverre er tilfeller der de stille barna blir glemt eller oversett. Dette er noe, etter min mening, som bør ha like mye oppmerksomhet for å kunne hjelpe alle barn i hverdagen.

1.4 Analyse og oppgavens formål

Selve oppgaven handler om det å inneha sosial kompetanse i relasjon med andre, men i min analyse i teoridelen vil jeg ha fokus på innagerende atferd, samspill og viktigheten av anerkjennende og aktive voksne. Jeg vil se nærmere på hvordan barnehagepersonalet gjennom anerkjennende væremåte kan stimulere til barn samspill.

1.5 Begrepsavklaring

De som jobber i barnehagen bruker ofte ulike begre, og definisjoner på barn som sliter med sosialt samspill og barn med sosiale vansker.

Sosiale vansker kan omfavne begrep som atferdsvansker, emosjonelle vansker, utagerende atferd, ulike diagnoser som ADHD, psykiske vansker, eller ulike funksjonshemninger. Men all atferd og andre vansker må sees individuelt og ikke som en helhet. I denne oppgaven er som nevnt fokuset på innagerende atferd.

1.5.1 Innagerende atferd

Lund (2012a) definerer innagerende atferd slik:

Innagerende atferd er en benevnelse på en atferd der følelser, opplevelser og tanker holdes og vendes innover mot en selv. Uttrykk som kommuniseres, kan være sårbar, avvisende, deprimert, tilbaketrukket, angst og usikkerhet. (s.27)

1.5.2 Sosial kompetanse

Begrepet sosial kompetanse er et vidt begrep siden det avhenger mye av egne holdninger og verdisyn. Og det blir beskrevet i all hovedsak, å handle om å mestre samspill med andre (Lamer, 2002). Sosial kompetanse kan man, ifølge Pape (2000), si handler om hver enkeltes ressurser som gjør at det er mulig å møte ulike utfordringer i samspillsituasjoner, samtidig som man klarer å ta hensyn til seg selv og andre ved å ivareta trivselen, ha et godt selvbilde og unngå å skade andre (s.25). Og om hvilke miljøfaktorer som spiller inn på barnets muligheter til å utvikle sosial kompetanse.

1.5.3 Annerkjennelse

Annerkjennelse handler om å se barn som subjekt, og bli møtt av voksne som ser de har egne meninger, tanker og intensjoner (Bae, 2014). Anerkjennende væremåte kan man si er å se, som nevnt, den andre som subjekt og kunne ta dens perspektiv. Og åpne opp for den andres tanker og ideer, og dele en opplevelsesverden i et samspill (Wolf, 2014).

1.6 Forforståelse

Når man skriver en oppgave må man ta hensyn til sin egen førforståelse om tema. I de fleste tilfeller så har man gjort seg opp en mening og forståelse om det man fortolker. Ved å ha en forforståelse for det tema man undersøker, kan man være mere bevisst på å være fokusert og prøve å få til nye forståelser. Jeg sitter inne med ulike holdninger og forståelser om

innagerende atferd som kan påvirke det jeg velger å legge vekt på, som igjen kan gi en annen tolkning i det endelige resultatet en andre har.

1.7 Oppbygning av oppgaven

Jeg har ovenfor presentert mitt valg av tema og mitt teoretiske grunnlag. Jeg har presentert problemstillingen og jeg har vist til avgrensning av oppgaven.

I det neste kapitlet vil jeg presentere ulike teoretiske perspektiv og litteratur for å forstå hva innagerende atferd er, og hva som ligger i begrepet sosial kompetanse og et godt sosialt samspill, samt voksenrollen. I kapittel 3 vil jeg begrunne mitt valg av metode og en presentasjon av metodetype. I kapittel 4 vil jeg vise til resultatene som blir drøftet opp mot teori og litteratur. Før jeg i avslutningen, kapittel 5, oppsummerer det jeg har funnet ut, og ser om jeg har fått svar på problemstillingen.

2 Teori

I denne teoridelen vil jeg ta for meg primært ulike postmodernistiske teorier, da de ser på barnet som en aktiv deltager i sin hverdag. Da vil jeg spesielt ha fokus på innagerende atferd, men også sett opp mot utagerende atferd. I tillegg er sosial kompetanse, samspill og voksenrollens betydning viktige begrep jeg vil utdype mer. Samtidig vil nok mange av disse begrepene gli over i hverandre da det er en sammenheng mellom dem.

Jeg vil anvende litteratur som kan relateres til de ulike teoriene som er nevnt, og som kan være relevant i forhold til det jeg syns er viktig til problemstillingen i oppgaven.

2.1 Barn med innagerende atferd

Barn med innagerende atferd sees ofte på som de stille barna, som ikke protesterer, som er enkle å ha med å gjøre på en avdeling (Folkman, 1999).

Noen kjennetegn på de innagerende barna er at de trekker seg vekk fra ting som er skremmende og som skaper engstelse, gjemmer seg, finner på unnskyldninger, får vondt her og der for å prøve å unngå frykten (Barsøe, 2010; Vedeler, 2007). De innagerende barna kan virke avvissende, både i mimikk, blick og kroppsspråk. De kan bry seg mer om andre enn seg selv, tenker på hva andre ønsker og tenker, mer enn hva de selv ønsker. De har ofte dårlig selvhverdelse. At nye ting tilpasses i riktig tempo er viktig for de innagerende barna. Det er mye som kan virke skremmende eller skummelt. Presses barna til noe de ikke vil, kan de få utagerende, - eller trassreaksjoner. Ofte prøver de å skjule usikkerheten og frykten de har. Det er viktig å ta barnas reaksjoner på alvor.

Utfra Lunds (2012a) definisjon på innagerende atferd, nevnt i begrepsavklaringen, ser vi at innagerende atferd er preget av negativitet innover mot seg selv, og det gjør noe med selvbildet, man mangler mot til å prøve nye ting, til å danne relasjoner siden de ofte tenker at andre ikke vil være med dem allikevel. Og dette resulterer i kommunikasjon som er vanskelig å tyde, og de trekkes litt tilbake fra sosialt samspill.

Johannesen (1996) sier at «Barn som trekker seg unna og inn i seg selv, kan risikere å få for liten plass i forhold til bråkmakerne» (s. 12). På samme måte sier Tholin (2015) blant annet at de innagerende barna utfordrer oss kanskje ikke på samme måte som de mer utagerende, og mer oppmerksomhetskrevene barna. Som igjen gjør at de kanskje blir litt glemt da de ikke søker den samme oppmerksomheten og omsorgen. Og det er et etisk dilemma, for som det

står i *Rammeplanen* (KD, 2011), så har alle barn rett til å bli møtt med omsorg og bli sett. Og det er en etisk forpliktelse å arbeide målbevisst for å få til det (s29).

Pape (2000) hevder at det er viktig at man er med å synliggjør de usynlige barna, som det å gi disse barna positiv oppmerksomhet og være nysgjerrig i andre barns nærvær. Ofte fordi de innagerende barna ikke blir lagt merke til på samme måte som de mer utagerende, gjør at de blir fanget opp og gitt hjelp mye senere. Det nevnes også blant annet i *Ville og stille barn i barnehagen* (2010) at det er en sammenheng mellom innagerende atferd og mobbing senere i livet (s27). Det er en viktig del av de voksenes oppgave å forhindre og fange opp tidlig.

Sosial angst og sjenanse, kan være en del av innagerende atferd der de gir lite uttrykk for følelsene sine. Ved sosial angst trekker barn seg ofte vekk, unngår det som virker skremmende for å beskytte seg selv i interaksjon med andre barn. Noe som vil kunne gjøre at barna får liten sosial kompetanse. De vil ikke bli sett ned på, ønsker ikke å bli oppfattet som dum. Hvis de blir satt i situasjoner som skaper angst vil ofte barnet begynne å gråte uten at kanskje voksne forstår hvorfor. Sjenanse er en mindre grad av angst som er lettere å jobbe seg gjennom (Barsøe, 2010).

2.1.1 Sjenanse

Sjenanse er en stor del av innagerende atferd og kan defineres på mange måter, men hvordan man skal forstå sjenansen er mer komplisert.

Zimbardo (1977) forklarer sjenanse som et vagt begrep, en komplisert tilstand som viser seg på ulike måter fra lett ubehag, til angst og til intense nevroser. Ifølge Zimbardo (1977) er det er viktig å huske at å leve med sjenanse er annerledes enn å oppleve sjenanse i enkelte tilfeller. Og han hevder at sjenanse kan påvirke vår atferd, at man sliter med å konversere, er bevisst alle sine bevegelser og redd for hva andre tenker, og fungerer ikke i samspill med andre. Det kan gjøre den sjenerte innesluttet, og føre til at andre trekker seg vekk.

I dagens litteratur så er fokuset mest på at det kan komme av biologiske årsaker; som arv, eller at miljøet har en årsak. Lunds (2012a) forståelse av sjenanse er at mange faktorer påvirker personen, og hvordan man velger å handle. Sjenanse kan sees på som at man er tilbakeholden i nye situasjoner, og som vil kunne utvikles til å bli preget av ensomhet, isolasjon og selvforakt. Sjenansen styrer ofte måten man tenker på, og hvordan man ter seg for omverden. Det kan oppleves av andre, i verste fall, som om at man er arrogant og fjern, eller at man er stille og rolig.

Barnehagens møte med sjenerte barn er at det er behagelig med stille og rolige barn. De krever lite, bråker ikke, og tar liten plass i en barnegruppe. Det vil være ekstra krevende for de voksne i barnehagen å se de sjenerte barna. Det er en hektisk hverdag og da kan det være vanskelig å oppdage, gi oppmerksomhet og støtte de stille barna da de krever så lite, mot for de barna som gjør mye ut av seg, nevner Lund (2012a). Hun sier også at sjenanse kan sies å være en meningsfull handling, da den virker som en beskyttelse der det stilles få krav og forventninger, men samtidig hindrer den utvikling og det å tørre å hevde seg selv.

Zimbardo (1977), viser til undersøkelser at det er tydelig sammenheng mellom sjenanse og dårlig selvfølelse. Har man sterk sjenanse kan det gi en dårlig selvfølelse. Men har man, eller bygger opp en sterk selvfølelse, forsvinner sjenansen. Men selvfølelsen bygger også på hvordan man verdsetter seg selv i møte med andre, -det er her positive relasjoner og positive tilbakemeldinger er viktig for å styrke selvfølelsen.

2.2 Barn med utagerende atferd

Utagerende barn er de som vekker negative følelser hos andre barn og voksne. Med utagerende atferd tenkes barn som på en eller måte viser utagerende handlinger.

Barn som er utagerende, har ofte lite eller ingen venner, ofte fordi andre barn er litt redd de, eller at de er usikre på det andre barnets reaksjon i lek (Barsøe, 2010).

Johannessen (1996) beskriver utagerende atferd der barn er motorisk urolige, som ofte er i konflikter med andre barn, og forstyrrer andres lek og aktiviteter. Hun nevner videre at stort sett er det de aggressive barna som er mest i fokus med tanke på atferd, og det er her samspillmønsteret mellom barn og voksen viser seg tydeligst. Det å være tilbaketrasket blir ikke fremhevet som noe problematisk eller alvorlig på samme måte som de utagerende barna.

2.3 Hva er sosial kompetanse og sosialt samspill

Siden jeg ønsker å finne ut av hvordan barnehagepersonalet kan hjelpe barn som sliter med sosialt samspill, ønsker jeg å gjøre rede for hva sosial kompetanse beskrives som.

Vedeler(2007) og Pape (2000) er to av flere, som sier at samspill i en kameratgruppe har betydning for utviklingen av sosial kompetanse.

2.3.1 Sosialt samspill

Sosialt samspill kan sees på hvordan vi er i relasjon med andre. Og hvordan vi samhandler på positive måter. Og i et godt sosialt samspill, er mye preget av gjensidighet mellom personene.

2.3.2 Sosial kompetanse

Sosial kompetanse er et vidt begrep om hvordan vi er i relasjon til andre på positive måter (Vedeler, 2007; KD, 2011). Hvilke hensiktsmessige ferdigheter vi har, som er mest hensiktsmessig å bruke om blant annet hvordan vi man kommer inn i lek, hvordan man definerer og løser konflikter, og hvordan vi danner vennskap og bevarer det. Samtidig må man ta hensyn til utvikling, oppvekst og kultur med tanke på den sosiale kompetansen, og ikke minst den konteksten man befinner seg i. Man trenger blant annet andre sosiale ferdigheter sammen med kamerater, enn man trenger med foreldrene (Vedeler, 2007, s. 14).

I *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (KD, 2011) står det at:

Sosial kompetanse handler om å kunne samhandle positivt med andre i ulike situasjoner. Denne kompetansen uttrykkes og tilegnes av barn i samspill med hverandre og med voksne. Den gjenspeiles i barns evne til å ta initiativ og til å opprettholde vennskap.(s.34)

Samtidig står det i *Kvalitet i barnehagen* (KD, 2009) at det er grunnleggende å ha sosial kompetanse for å fungere i samfunnet, og ha gode relasjoner til andre og evne til å følge de normer og regler som finnes for akseptabel atferd. Videre så står det at sosialt kompetente barn evner det å formidle de ønsker og behov de har på en god måte, og samtidig kunne ta hensyn til andre (s.65).

Man kommer, som nevnt, ikke unna det å se på barnas sosiale ferdigheter når man skal vurdere sosial kompetanse. Lamer (2002) hevder blant annet at alle ferdighetene barn bruker i ulike situasjoner er den sosiale kompetansen barn innehar (s.123). Og jo flere ferdigheter barnet bruker, jo mer kompetent er det. Og jo mer barnet tilegner seg ulike ferdigheter jo bedre rustet er barn til å takle senere situasjoner. Når barn stadig opplever problemer med sosialt samspill vil de etter hvert unngå sosiale møter og de går glipp av viktige sosiale erfaringer for å utvikle den sosiale kompetansen. Barn som mangler sosiale ferdigheter faller ofte utenfor og blir lett upopulære (Vedeler, 2007). Lamer (2002) mener videre at for at barn skal utvikle sin sosiale kompetanse må de læres ulike sosiale ferdigheter, hvordan det er mest hensiktsmessig å handle utfra situasjonen.

I *Sosial mestring i barnegrupper* (2007) hevdes det at det kognitive, ferdighet, motivasjon; er tre nøkkelord når det kommer til sosial kompetanse. Hvordan barn forstår situasjoner de er i, og hvilke ferdigheter og strategier de mener er hensiktsmessig å bruke i situasjonen, er det *kognitive*. Både innagerende og utagerende barna har ofte vansker med det kognitive innen

sosial kompetanse, siden de har liten erfaring med positivt sosialt samspill. Og de har vansker med å se hvilke ferdigheter og strategier som er hensiktsmessig å bruke i gitte situasjoner. Når det kommer til *ferdigheter* handler det om de ferdighetene barnet har og bruker i samhandling med andre barn, og det krever øvelse og erfaring. *Motivasjon* handler om barnets lyst til å gå inn i f.eks. lek og samhandling med andre. Viljen kan være et av de «manglene» som finner sted hos de inn,- og utagerende barna, da de ofte ønsker å trekke seg unna, leker for seg selv, eller svirrer mye rundt. Så når det kommer til motivasjon, handler det ofte om forståelse. Om barna forstår leken og hva det handler om, kommer ofte viljen og motivasjonen av seg selv. Disse nøkkelordene er vanskelig å skille, da de mer eller mindre flyter inn i hverandre.

Innen sosial kompetanse ser en gjennom det som er presentert, at det handler mye om hvilke ferdigheter barn bruker for å oppnå det de ønsker i samspillet. Innagerende barn har i mange tilfeller liten tro på sin egen sosiale kompetanse, herunder mestring, og det påvirker egne behov og mot, motet til å hevde seg selv eksisterer ikke. De velger i mange tilfeller å trekke seg unna fordi de er usikre. Og vil naturlig nok gå glipp av mange sosiale sammenhenger der de kunne øvd opp sine sosiale ferdigheter og styrket egen selvfølelse.

2.4 Viktigheten av lek i en barnegruppe

Lek og sosial kompetanse hører sammen. Leken er som vi vet en del av barns sosiale liv, det at barna deltar i lek krever at de har evnen til å omgås andre, samtidig som evnen til å omgås andre styrkes i leken (Pape, 2000, s. 58).

For at barn skal trives i barnehagen, har lek og vennskap stor betydning. Tidligere forskning viser, ifølge KD (2009), at tidlig vennskap er viktig for å danne et godt selvilde og utviklingen av sosial kompetanse, da er leken sentral. I *Tid for lek og læring* (KD,2016), så sies det at, om barn blir utestengt fra lek, vil de ofte mangle lekkompetanse og de ferdigheter de trenger for å kommunisere med andre jevnaldrende. Og at barn som faller utenfor blant annet lettere blir oversett. Det er de barna som oftest trenger de læringsmulighetene som finnes i barnehagen. Og det er de voksenes oppgave, etter min mening, å vise hvilke muligheter det er.

Det å ha venner, å høre til i en gruppe og føle seg akseptert, gir barn en følelse av trygghet og felleskap, som er svært viktig for barn og deres utvikling. Det er først når barna kjenner seg trygge at de tørr å utfolde seg, kommunisere, og de utvikler lekkompetansen sin og lærer seg sosiale ferdigheter. For at barna som strever i et sosialt samspill skal få oppleve den samme tilhørigheten og aksepten som andre barn, er det viktig at de voksne deltar i barns lek utfra

hvert enkelt barns behov og barnegruppas behov. I *Kvalitet i barnehagen* (KD, 2009), står det bl. annet at fordi leken er en stor del av barns liv og en viktig del av det å utvikle sosial kompetanse, så kreves det at de voksne hjelper barna å bli inkludert i leken hvis de ikke oppsøker den selv, eller ikke behersker de spilleregler som kreves. Så det å støtte leken, og gripe inn når det er nødvendig, og videreføre leken samtidig som man ikke forstyrrer og ødelegger den er viktig. Det krever følsomhet, kunnskap og innsikt om ulike barns behov (Røed, 2002, s. 29). Det er blant annet noe av det Bae (2014) beskriver om det å se barn som subjekt og anerkjenne deres lek. At den voksne viser forståelse for at dette er viktige prosesser som foregår utfra barnas eget perspektiv.

2.5 Rollelek

Rolleleken er av stor betydning for utviklingen av barns sosiale kompetanse (Lamer, 2002). Barn øver seg på livet gjennom denne formen for lek. Idet de setter seg inn i de ulike rollene utvikler de sine empatiske evner, trener seg i å ta andres perspektiver. Og for barn som strever med sosialt samspill, er rolleleken desto viktigere. Det er viktig at de barna ser måter å leke på, at de kan komme med egne forslag og høre på andres, da det er en del av sosial kompetanse (Barsøe, 2010).

I rollelek kan barn uttrykke sine følelser, opplevelser og de erfaringer de innehar. Gjennom rollelek lærer barn både regler og hensiktsmessige måter å konversere om lek. Evnen til å sette seg inn i andre barns indre verden, og dele deres tanker og følelser er noe som tilegnes tidlig gjennom rolleleken (Öhman, 2011). Og det ser man har betydning for det sosiale samspillet.

2.6 Voksenrollen

I *Fremtidens barnehage* (2013) blir det flere plasser nevnt at en av faktorene for at barn skal trives og utvikles i barnehagen er de ansattes kompetanse. De voksenes kompetanse om sosial kompetanse er viktig. Det er personalet som kan være med å bidra til at de sosiale skillene utjevnes og barn får muligheten til å utvikle sin sosiale kompetanse.

Når barn er med i en barnegruppe, blir de tidlig introdusert for ulike sosiale oppgaver og strategier som har betydning for et sosialt fellesskap. Som personale i barnehagen er det viktig å gi barna rom og tid til å gjøre seg erfaringer med forhandling i lek, og ikke minst i hverdagssituasjoner ellers (Alvestad, 2012, s. 39). Det kan være måter å si noe på eller forhandle muntlig, og hvordan man handler for å kunne bli med i leken. Eller hva man kan bidra med for å føre leken videre. Alvestad(2012) hevder at de strategiene barn velger å bruke

viser mye om barnas ferdigheter og kompetanse i det å forhandle om leken. Det er gjennom forhandlinger i lek barn danner erfaringer om andre, erfaringer som kan danne vennskap (s. 130). Barn finner ut gjennom forhandlinger i leken hvem de har noe felles med, og som de kan danne relasjoner med. Det er her voksne kan være gode veiledere, ved å hjelpe barna til å utvikle disse mestringsstrategiene. Voksne kan være veivisere med tanke på å velge hvilke strategier som er mest lønnsomme å bruke, og være en støttespiller i de valgene de velger å ta. Men ikke ta beslutningene for dem. Viktig å gi barn med innagerende atferd tid til å reflektere og ta beslutninger selv (Lund, 2012a).

Siden leken har en fremtredende plass i barnehagehverdagen, er voksnes deltakelse i leken avgjørende for å sikre at alle barn får gleden av lekstimuli. Det er jo tilfeller der barn sliter med leken, de trenger øvelse og erfaring; det er her voksenrollen spiller en viktig rolle. Som blant annet de innagerende barna som ofte tyr til stillesittende aktiviteter, gjerne alene. Da må den voksne hjelpe barnet til å videreutvikle lekekompetansen ved for eksempel å lære det med å tre inn og ut av lek, eller finne andre typer lek i samspill med andre (Lamer, 2002). Samtidig må en passe på at man utvider, tilfører noe nytt, fremfor det å styre eller overta leken, for da mister barnet motivasjonen. All tilrettelegging må tilpasses barnets utvikling og muligheter (Vedeler, 2007). I *Kvalitet i barnehagen* (KD, 2009) står det at barnehagepersonalet skal være tilgjengelig for barna ved å støtte, gi inspirasjon og oppmuntring i leken. Det vil være med å legge grunnlag for at barn får erfaringer og mestringsfølelse i samspill med jevnaldrende i leken. Og at barnehagepersonalet på gi særlig oppfølging til de barna som holdes utenfor i lek eller som ikke deltar i lek (s. 32). Der barn har problemer med å komme inn i lek, kan voksne være behjelpelig med hvilke strategier det er lurt å bruke. Som å være tålmodig, si noe positivt, vente å se om det er noe han/hun kan bidra med i leken. Eller bevisstgjøre barna på sosiale koder, hvordan man skal være/handle i gitte situasjoner (Vedeler, 2007).

«Barn skal bli møtt på en omsorgsfull måte» står det i *Rammeplanen* (KD, 2011, s. 31). Det forutsetter personale som er ansvarsbevisst i sin rolle. Videre så står det at når barn blir møtt med god omsorg vil det styrke barns forutsetninger til å danne et godt selvbilde, og danne gode relasjoner.

Også Kari Pape (2000), er opptatt av at de voksne i barnehagen reflekterer over hvordan de påvirker barna og deres sosiale utvikling gjennom samspill. Hun poengterer også at det er en forskjell på samspill mellom barn-barn og voksen barn, og at personalet må være seg bevisst på at de gir barn tid til å danne relasjoner ved hjelp av bl. annet lek (s.134). Hun hevder videre

at en av de viktigste oppgavene voksne har i barnehagen, er å sørge for at alle barn får mulighet til å oppleve andre barns anerkjennelse i lek for at de skal kunne danne gode relasjoner senere. Hun mener det er en viktig voksenrolle å hjelpe barn å bygge opp sin sosiale kompetanse, og sørge for at de får innpass i et sosialt samspill, primært gjennom lek, for å danne vennskap (s.173). Og at i mange tilfeller kan det være lurt, selv om vi ikke forstår den pågående leken, å hjelpe barna å verne om den istedenfor å gripe inn i leken, man må iallfall vite hva man gjør, og respektere den leken som er. Det krever voksne som er spontane, kan skifte perspektiv og gi opp kontrollen. Dette er også noe Bae (2014) nevner om voksnes deltakelse i lek og anerkjennende væremåte.

Voksene har stor definisjonsmakt utfra at de er voksne og det er en asymmetrisk relasjon, ifølge Bae (2014), og det er derfor er det ekstra viktig å anerkjenne barna. Barn må bli møtt med anerkjennelse og respekt, dette blir nevnt til stadighet både i rammeplan og annen faglitteratur. Anerkjennelse handler blant annet om forståelse og innlevelse i barns verden. Og respektere deres ønsker, og være åpen for barns innspill (Barsøe, 2010). Å vise anerkjennelse og forståelse for barns følelser kan ha en «magisk» effekt. Barn får følelse av å bli sett og hørt. Det å dele barns opplevelser, enten det er sorg, sinne, frustrasjon eller glede og iver uten å forlate de, men er nærværende uten å stille krav vil gi barna den følelsen av å bli respektert og sett som de er. Det kan i mange tilfeller hjelpe, uten å være tidskrevende, det å være tilstedeværende for barnet, gi oppmerksomhet, enn å la barnet jobbe med uroligheten og usikkerheten alene, som ofte tar mer tid og energi (Kinge, 2015). Det å anerkjenne barn med innagerende atferd er viktig for å hjelpe de til å få en bedre hverdag i barnehagen.

2.6.1 Rollemodeller

Som betydningsfulle voksne må vi i tillegg til å være gode rollemodeller vise barna hvordan vi ønsker at de skal oppføre seg, og veilede de i hvordan de kan nå sine mål, som eksempel det å komme inn i lek.

Ifølge Madland (2013) må vi huske at de voksne er det hun kaller vandrende modeller for alle barn i barnehagen. Vi blir kontinuerlig observert og kopiert, og bør derfor fremstå som gode rollemodeller. Barsøe (2010) sier at «Barn lærer ikke det vi sier de skal lære, men de lærer av det vi gjør, og det de øver på» (s. 88). Derfor har barnehagelærere og voksne i barnehagen en viktig oppgave i det å være rollemodeller i alt de gjør og sier.

Det å vise empati er en viktig del med tanke på å være rollemodell. Ofte er det de som viser lite empati som trenger mest empati (Barsøe, 2010, s. 93). Voksne viser kanskje lite empati

ovenfor de utagerende barna, siden frustrasjon og irritasjon gjør at de ikke handler empatisk på den måten de burde. Siden de barna med innagerende atferd ofte motsetter seg å bli vist omsorg og gir lite respons, gjør at voksne lar de være i fred, og det fører til at de ofte får lite empati. Da er det ennå mer viktig å vise at vi bryr oss, tilslutt vil barna åpne opp og gi oss respons. Barn oppfører seg på den måten de gjør fordi det er den måten de mestrer, uansett innagerende eller utagerende atferd. Man må sette seg inn i barnets opplevelse for å kunne forstå (Barsøe, 2010). Igjen handler det om å se barn som subjekt, eget individ. Som man viser anerkjennelse og forståelse.

Ifølge Folkman (1999), er ikke alltid voksnes holdninger og handlinger hensiktsmessig når vi tenker på deres syn på enkelte barn. Et stille nesten usynlig barn, merker man kanskje ikke at er borte engang, man merker jo ikke når det er tilstede heller. Eller ett vilt, utagerende barn, syns man kanskje at det er så godt det er at det har fri, det barnet er jo så håpløs og slitsom. Det merkes at det barnet er borte fordi hele barnegruppen endrer holdning/væremåte.

Til hjelp i barnehagens arbeid for et godt omsorgs- og læringsmiljø har Utdanningsdirektoratet (2016), utarbeidet veilederen *Barns trivsel – voksnes ansvar*, om forebyggende arbeid mot blant annet mobbing. Der nevnes det at voksne har en viktig rolle i barnehagen gjennom å være støttende og hensynsfull mot enkeltbarn. Samtidig som de skal skape et trygt, godt og utfordrende sted for å danne vennskap, og gi barn muligheter for å være aktive deltagere i felleskapet. Videre hevder de at:

Voksnes bevissthet om egen væremåte er viktig for å være forbilder for barna. Barn ser, hører og legger merke til mer enn voksne av og til regner med. Personalet må derfor være spesielt bevisst på hva de sier, og hvordan de snakker til hverandre og sammen når barn er i nærheten. Gode rollemodeller snakker ikke nedsettende til eller om andre, verken barn, foreldre eller kollegaer.

(Utdanningsdirektoratet, s. 3:11)

3 Metode

I denne metodedel vil jeg begrunne mitt valg av metode, hvorfor jeg valgte denne metoden, og hvordan jeg har gått frem for å finne litteraturen som kunne gi svar på min problemstilling.

Vilhelm Aubert (1985) gir en definisjon på hva metode er, referert i Dalland (2012):

En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap.

Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder. (s.111)

Hvilken metode man velger å benytte handler om hva man ønsker kunnskap om, og for å få så konkret og faglig svar på problemstillingen som mulig.

3.1 Valg av metode

Det finnes flere metoder når man driver forskningsarbeid, men i hovedsak er det kvantitative og kvalitative metoder man benytter seg av.

3.1.1 *Kvantitativ metode*

Kvantitative handler om tall og det som er målbart, som man kan få resultater gjennom statistikk og diagrammer. Det kan for eksempel være spørreundersøkelser. Kvantitativ metode krever ofte mer forarbeid og etterarbeid enn kvalitativ metode. Datainnsamling kan skje uten direkte kontakt (Dalland, 2012; Bergsland & Jæger, 2014).

3.1.2 *Kvalitativ metode*

Med kvalitativ metode kan man gå mer i dybden av det man ønsker å undersøke. Man samler data hovedsakelig gjennom observasjon og intervju. Bergsland & Jæger (2014) beskriver at kvalitative metoder kan brukes til å systematisere og gi inntrykk av menneskelige uttrykk, som atferd gjennom handling, eller verbale og skriftelige ytringer (s. 66). Samtidig er kvalitative forskningsmetoder ofte basert på subjektive opplevelser, som kan mislede egen fortolkning av teorien. Der egen tolkning vil kunne føre til nye forståelser tolkninger (se pkt 3.2). Min oppgave er en litterærstudie basert på kvalitativ metode.

3.1.3 *Begrunnelse*

Når jeg skulle bestemme meg for valg av metode, hadde jeg egentlig planen klar om å innhente data ved hjelp av empiri gjennom intervju, men dessverre så var det personlige ting som gjorde at tiden ikke strakk til for å gjennomføre og følge opp intervju. Da følte jeg at det som var mest relevant og gjennomførbart for meg, med en litterærstudie.

3.2 Litterærstudie og dokumentanalyse

I litterærstudier bruker man skiftelige kilder, der det er innsamling og analyse av blant annet ulike typer dokumenter, og annet materiale som alt fins. Litteraturstudier brukes ofte for å få oversikt over et tema man interesserer seg for, ifølge Dalland (2012). Det å være objektiv kan som nevnt være utfordrende i litteraturstudier da vi bærer med oss ulike oppfatninger, tanker og ideer om det aktuelle tema, som kan prege vår søken i datamateriale. Innen litterærstudie og dokumentanalyse kreves det at man er kritisk til litteraturen og dokumentene. Det må vurderes om de har en nytteverdi i oppgaven.

I min studie har jeg brukt aktuell selvvalgt litteratur og pensumlitteratur. Siden det er en litterærstudie bruker jeg ulike forfatteres teorier, og de forståelsene og tankene de har. Som nevnt kunne jeg brukt flere ulike metoder i min bacheloroppgave, som kunne gitt bedre eller andre svar på problemstillingen.

En oppgave som er basert hovedsakelig på teori vil ikke alltid kunne finnes konkrete svar på det man lurer på, da teori gir mer allmennfaglige forklaringer (Dalland, 2012). Da må man selv gjøre tydingen for hva man føler er viktig, hva en velger å ta med av litteratur man føler er riktig og relevant. Da kan egen forståelse for tema eller begrep være feilkilder. Jeg er som sagt klar over at det kan oppstå feilkilder i min oppgave, da mye av litteraturen jeg har hentet fra, selv kan ha hentet fra annen litteratur, sekundærlitteratur. Der forfattere har gjort egne tolkninger av tema. Og jeg da gjør mine tolkninger utfra deres tolkninger. For å redusere mulige feilkilder i min oppgave prøver jeg å være bevisst på dem, og være kritisk til de ulike kildene jeg velger å bruke.

3.3 Kilder og deres relevans for oppgaven

For å finne svar på min problemstilling har jeg søkt etter relevant teori, og brukt relevant pensumlitteratur. I tillegg har jeg tatt imot forslag fra veileder, og medstudenter på blant annet bachelorseminar.

Da jeg skulle starte min litteraturstudie valgte jeg å søke på relevante begrep innen sosial kompetanse. Søkeord jeg anvendte var blant annet «utagerende» og «innagerende atferd», «sosial kompetanse», «relasjoner» og «lek», og «voksenrollen». Det viktigste i søken på litteratur var at det skulle være relevant, og ikke minst sett i sammenheng med min problemstilling.

3.3.1 Kildekritikk

Kildekritikk er når man er kritisk til det valget av kildemateriale man velger å bruke. Man vurderer relevans og nytten av ulike kilder, og hvilke som best kan hjelpe å besvare problemstillingen (Dalland, 2012).

Mye av det jeg fant av litteratur var relevant, men utfra omfanget av oppgaven måtte jeg være kritisk til hva jeg skulle ha med, og hva som kunne legge vekk. Det meste av det jeg har brukt av kilder, er kjente forfattere, forskere eller kjent faglitteratur innen barnehagefeltet. I denne oppgaven har jeg blant annet brukt faglitteratur, internett, ulike artikkel og forskningsrapporter. Med tanke på bruk av internett som kilde, er det ennå mer viktig å være kildekritisk og påpasselig hva man velger, da dette kan være usikre kilder. Men jeg er relativt sikker på mine valg da det er offentlige dokumenter som er brukt i oppgaven. Deriblant stortingsmeldinger og *Rammeplan* (2011). Og ikke minst har jeg egne erfaringer fra praksisfeltet.

4 Presentasjon av funn

Ut fra den teorien som er presentert tidligere, og de dataene jeg har benyttet meg av i denne oppgaven finnes det noen fellestrekk. Deriblant viktigheten av aktive voksne.

Det kommer frem av teorien at støttende og omsorgsfulle voksne er viktig for å bidra til å fremme barns sosiale kompetanse. Både *Rammeplan* (KD,2011), Vedeler (2007) og Barsøe (2010) nevner dette flere ganger i sin litteratur. Sosiale ferdigheter blir også ofte sett i sammenheng med sosial kompetanse. At man trenger ferdigheter for utvikling av sosial kompetanse (Lamer, 2002; Vedeler, 2007).

Voksene som rollemodeller er et annet tema som er viktig utfra teorien.

Også vennskap og lek er noe som nevnes mye i teoriene til flere, både stortingsmeldinger, rammeplan, Pape (2000), Vedeler (2007) m. flere sier at det er sammenhenger mellom disse og sosial kompetanse, siden leken er så stor del av barns liv.

Det kommer også frem at innagerende atferd og sjenanse har en sammenheng med hverandre (Lund, 2012a; Zimbardo, 1977), og at det kan påvirke samspillet med andre jevnaldrende, spesielt siden de har et dårlig selvbilde.

5 Drøfting

I denne delen vil jeg drøfte og belyse ulike sider av problemstillingen. Jeg presenterer viktige funn fra litteraturstudien og benytter relevant teori som er nevnt tidligere i oppgaven, og eventuelt annet jeg mener er relevant.

Jeg har gjennom egen praksiserfaring sett og hørt om tilfeller der de stille barna blir oversett fordi de ofte velger å være for seg selv, eller sliter med å være i relasjon med andre. Eller at det er behagelig å ha stille barn på avdeling fordi de gjør så lite ut av seg. Mye av dette kommer også frem i presentert teori. Etter min mening er det skremmende, med tanke på at alle barn skal bli sett og vist omsorg. Så jeg ønsket med min undersøkelse å finne ut hvordan barnehagepersonalet gjennom en anerkjennende væremåte kan stimulere til barns samspill.

5.1 Fremme sosial kompetanse

Gjennom dette datamaterialet så ser vi flere hevde at for å utvikle sosial kompetanse, så må vi se barnet som et individ. Og gi barna blant annet masse positive tilbakemeldinger slik at de får styrket sitt selvbilde.

Gjennom teorien kommer det også frem at felles for innagerende og utagerende barn er at de til tider viser dårlig sosial kompetanse i samspill med andre barn og voksne, eksempelvis Barsøe (2010) snakker om dette. Og som nevnt tidligere kreves det da at de får oppleve positivt samvær med andre barn, noe barnehagen kan gi barna er et godt utgangspunkt i ved å kunne være sammen med andre barn og voksne. Samtidig er det viktig at voksne i barnehagen har den kunnskapen som trengs for å vite hva god sosial kompetanse er, og hvordan den sosiale kompetansen utvikles for å kunne tilrettelegge for barnas læring og utvikling. Dette blir også som nevnt fremhevet flere plasser i *Fremtidens barnehage* (KD,2013).

Med grunnlag i teorien ser vi at utvikling av sosial kompetanse skjer med de erfaringer barna gjør i samspill med voksne og barn, der de blant annet lærer ulike ferdigheter og strategier de trenger i samspill (Lamer, 2002;Vedeler, 2007). Det viser at det kreves voksenkompetanse om mulige mestringsstrategier for å kunne veilede barn på en god måte i blant annet hvordan de kommer inn i lek. Men samtidig så må man som det står i *Kvalitet i barnehagen* (KD, 2009), passe på at man ikke forstyrrer eller ødelegger en eksisterende lek. Og som Alvestad (2012) hevder å gi barna mulighet til å gjøre seg erfaringer i samspillet. Det er på den måten de tilegner seg erfaringer.

En annen ting som kommer frem er betydningen av lek for å utvikle disse ferdighetene, og da spesielt rollelek der barna øver seg på ulike roller og kunne ta andres perspektiv, som er viktig i et godt samspill (Lamer 2002; Barsøe, 2010). Som viser viktigheten av å følge opp barn med innagerende atferd slik at de får mulighet til å bli med i lek, og rollelek.

5.2 Innagerende barn og sjenanse

Innagerende atferd må, utfra teorien, sees fra flere perspektiv. Noen barn er som nevnt sjenerte, eller bare ønsker å være for seg selv. Andre kan være usikre og redd, ha angst eller det kan være et uttrykk for noe mer alvorlig (Lund, 2012a; Zimbardo, 1977).

Så når sees innagerende barn, eller sjenanse på som et atferdsproblem? Undersøkelsen viser eks ifølge Lund(2012a) at barn som er sjenerte ofte blir glemt. Og det er mulig at det kan være en forklaring på det er at de barna som er urolige, og skaper misnøye har en negativ påvirkning på omverden, mot for de som er stille, de skaper ikke den samme misnøyen. Tholin (2015) er en av de som setter fokus på det, nevnt i teoridelen. Ofte befinner de stille barna seg utenfor sosiale miljøer, utenfor barnegruppen. De er ofte for seg selv og sliter med å holde på vennskap, fordi de er redd for andres reaksjoner på dem (Barsøe, 2010). I følge Coplan (1994), som har skrevet om blant annet innagerende atferd og vennskap, så er det mye fordi de er så stille og rolige, og ikke klarer å hevde seg selv, og da kjeder den andre seg. Men utfra undersøkelser og teori tyder det på at atferden kan bedres med voksnes veiledning. Pape (2000) er en av de som nevner viktigheten av å synliggjøre de usynlige bara, slik at de får hevdet seg i barnegruppa. Som med tiden vil gjøre at barn får mer positivt selvbilde og tørr stå opp for det de mener og vil.

Det er barnehagens oppgave å finne ut om den innagerende adferden er et resultat av å bli oversett, sjenanse eller om det kan være andre årsaker. Hvis det er sjenanse, så kan den i verste fall prege relasjoner med andre barn (Zimbardo, 1977). I mange tilfeller blir innagerende adferd, ifølge teorien, bagatellisert og ignorert, fordi det ikke skaper den samme misnøyen som utagerende atferd ofte gjør. Da er det viktig at man er kritiske, etter min mening, og stiller seg spørsmål om de mistrives, eller om de bare foretrekker å være for seg selv? Sett i et slikt lys er det da rimelig å si at som voksen i barnehagen har vi da et ansvar for å hjelpe barn som sliter, da kan man ikke overse og bagatellisere noen atferd uansett om den er urolig eller stille. Samtidig må man akseptere at noen barn foretrekker å være stille, og har det helt fint. At barn er stille og har innagerende atferd, er sjenerte, er ikke alltid på grunn av

et problem, som Lund (2012a) sier at noen foretrekker å trekke seg vekk for å unngå mange krav og forventninger.

5.3 Voksenrollen

Vennskap og lek er en stor del av sosial kompetanse og det sosiale samspillet, nevnt i både faglitteratur og *Rammeplan* (2011). Så man kan på den måten si at en av de viktigste oppgavene pedagoger og personalet har, er å hjelpe de barna med innagerende atferd å bli inkludert i en barnegruppe med jevnaldrende. Og ikke minst å få gruppen til å fungere godt sosialt, slik at de kan tilegne seg den kompetansen og ferdighetene de trenger. Kanskje kan små lekegrupper være en måte å gjøre dette på, slik at presset ikke blir så stort?

De voksne må jobbe med seg selv for å se det gode i alle barn og vise at vi setter pris på de Voksene på vise en anerkjennende væremåte gjennom å vise at barn blir sett og tatt hensyn til, og det å støtte, veilede barna i blant annet lek. Innadvendte barn trenger mer tro på seg selv, noe de voksne må hjelpe de med. Det er da det å ha en anerkjennende væremåte er viktig, at man anerkjenner barnet (Bae, 2014), og viser at man har tro på det. Det er først da de tørr å slippe seg litt løs. De er ofte så redd for hva andre tenker og ønsker at de holder følelser inni seg, som kan virke hemmende på deres utvikling (Barsøe, 2010). De er ofte redd for andres reaksjoner, engstelige, eller redd for å mislykkes. Jeg mener at utfra det flere sier, så er det viktig å jobbe for at de innagerende barna skal tørre å hevde seg selv. Mer positiv selvhverdelse, slik at de tør å stå for det de vil, ikke hele tiden gjøre som andre vil. Det er jo litt som det Pape (2000) sier ved at barna trenger å bli synliggjort i nærvær av andre barn og voksne for å vise at de også har egne meninger og holdninger.

Det kommer frem i *Fremtidens barnehage* (KD, 2013) at kvaliteten på barn og voksnes relasjon og samhandling, har stor betydning for barns trivsel i barnehagen. Det samme hadde barn-barn relasjoner. Alle barn vil, og ikke minst, ønsker å ha gode relasjoner til andre barn, men det er ikke alle barn som innehar evner til å etablere og opprettholde de gode relasjonene. Som blant annet innagerende barn. Og da er voksne, som nevnt, en av de viktigste støttespillerne. Det kan i noen tilfeller være utfordrende, da spesielt innagerende barn gir lite respons tilbake. Men det er voksnes ansvar at relasjoner blir positive. Får barn mye negativ oppmerksomhet eller ingen oppmerksomhet, vil de antagelig merke det, og få et negativt syn på seg selv. Det kan hevdes at de får dårlig selvbilde og liten mestringsfølelse. Og barnet kan i verste fall gjøre seg mer usynlig (Lund, 2012a). Men på den andre siden, om man kommer med mye positive tilbakemeldinger, kan barnet våge å prøve ut nye ting, eller vise sin mening.

Å arbeide med barn som utfordrer en på en eller annen måte, kan være krevende fordi det setter i gang ulike følelser hos voksne, og det kan påvirke relasjonen til barnet. Det å reflektere over egne holdninger og forventninger man har ovenfor de barna som virker utfordrende på en, vil på sikt være mest hensiktsmessig for å bli bevisst sin egen rolle blant barna. Det er viktig å være gode rollemodeller i alt vi sier og gjør, om vi omtaler barnet på positive måter vil det etter hvert danne et positivt selvbilde, og motsatt om vi prater nedverdiggende (Madland, 2013). Lund (2012b) er en av de som sier at det er når man reflekterer, man finner hensiktsmessige måter å håndtere ulik atferd på. Kinge, som er verdt å nevne, snakker samtidig, om at det er jo ikke barna som egentlig utfordrer, - det vil være å stigmatisere barna, men det handler mer om hvorfor opplever jeg dette som utfordrende for meg? Og det handler om hvordan jeg takler det som utfordrer meg (Kinge, 2010, s.10). Som voksen er det, etter min mening, viktig å se på egne holdninger før man bestemmer seg for at barn er slik og sånn.

De stille, sjenerte, innadvendte barna tolererer kanskje mer å bli «overkjørt», enn andre barn. Dette må personale forhindre at skjer ved å passe på at de stille barna viser selvhverdelse. «En må arbeide aktivt for å skape rom for de stille barnas mer forsiktige stemmer og væremåter» (Barsøe, 2010, s.178). Dette kan man blant annet gjøre ved å danne små lekegrupper eller ha samtaler med barna.

Det at barn forhandler om hvem som skal og ikke skal være med i leken, kan like mye være barnas ønske om å opprettholde leken som den er, eller relasjonen de er i, enn som det er at de ikke ønsker å ha de med, stenger ute. Det kan være som personalet viktig å la barna få se, erfare, hvilke strategier som virker i forhandlinger om lek, enn å løse det for barna stadig vekk. Barna må lære seg hvilke strategier som er mest hensiktsmessig å bruke for å komme til enighet (Alvestad, 2012). Det kreves som sagt tidligere en del kompetanse å komme inn i en allerede eksisterende lek. Som oftest er det de som kan stå litt på sidelinjen og se hva leken handler om, og kan tenke ut hva de kan tilføre i leken som lykkes best med dette. Voksne kan godt hjelpe barna inn i leken ved å være/ta en rolle, men må passe seg så man ikke bryr seg så mye at leken går i stå eller ødelegges. Man må ha kunnskap om når det er på tide å trekke seg tilbake, og heller tre støttende til når det trengs.

Det er spesielt de barna som strever med sosialt samspill som trenger drahjelp inn i leken, da kan blant annet lekegrupper være et ledd på veien.

6 Avslutning

Man er aldri utlært med tanke på barn og deres atferd, siden ingen barn er like. Og det å jobbe med både de innagerende og de utagerende barna, krever tilstedeværende og tydelige voksne, som klarer å se hva barn sliter med. Og finne måter de kan hjelpe. Noe av det viktigste voksne kan gjøre er å lytte! Vise at du har sett barnet, spørre hvordan barnet egentlig har det. Allikevel så være forsiktig så man går over grenser for hva barnet synes er greit, ikke presse barn. Voksne må ha et ønske om å forstå barn med innagerende atferd og sette oss inn i barnets opplevelsesverden. Det er først når man viser barnet at en er interessert, at man kan hjelpe. Derfor er det ekstra viktig at det finnes voksne som er anerkjennende og bruker et ekstra blikk for å forstå. Et ønske om å forstå er det som kan føre til endringer hos barnet.

Innagerende atferd påvirker samspillet med andre, og det fører til utfordringer med tanke på det å danne relasjoner i form av vennskap. Hvis vi ser i sammenligning med når man sitter sammen med noen som ikke svarer, som er tause uansett hva man gjør, at man kanskje får kun et lite nikk, eller noen få tause ord som respons. Eller personer som ikke gir klare svar, men stadig er nølende. Det er atferd som mest sannsynlig vil prege samspill og relasjonsdanningen.

Det å ha venner er viktig, det er en grunnleggende med sosialt samspill for å utvikle sosial kompetanse. Men det er allikevel viktig for å la barna få erfaring med sosiale mestringsstrategier for dannelsen og etablering av vennskap. Spesielt for de som sliter med det sosiale samspillet i gruppen. Da er det også viktig med støtte og veiledning fra voksne.

Det å akseptere og tolerere, anerkjenne barnet, handler om å støtte barna, gi de tro på seg selv og støtte dere selvopplevelse, slik at de tørr å hevde seg selv.

6.1 Konklusjon

Formålet med denne oppgaven var å prøve å besvare problemstillingen:

«Hvordan barnehagepersonalet fremme sosial kompetanse for 3-4 åringer som strever med innagerende atferd?»

For å hjelpe barn med innagerende atferd fremme sin sosiale kompetanse, og danne gode relasjoner, må barnehagepersonalet, ha kunnskaper om de utfordringer man kan møte i ulike relasjoner. Med kunnskap om ulik atferd kan personalet være bedre rustet til å møte atferden, og kunne tilrettelegge for fortsatt gode aktiviteter tilpasset alle. Og da viser man samtidig barna den anerkjennelsen de trenger, vi viser at vi har sett barnet og dets behov.

Mine undersøkelser viser til at det å veilede barna i å utvikle sosial kompetanse, er en viktig del for å hjelpe barna med innagerende atferd, og der er de voksne har en viktig rolle.

Å jobbe med sosial kompetanse og tilegnelsen av sosiale ferdigheter vil være sentralt. Som for utagerende atferd vil det også for innagerende atferd være viktig å jobbe med barnas mestringfølelse og positive relasjoner. Når de innagerende barna danner positivt selvbilde gjennom nettopp positive tilbakemeldinger og mestringfølelse, tør de å hevde seg selv, og vil lettere komme inn i gode relasjoner. Ved å veilede barna i tilegnelsen av sosiale ferdigheter, som det å finne hensiktsmessige måter å komme inn i lek, vil barna utvikle sin sosiale kompetanse, som de senere kan bruke i andre situasjoner. At voksne viser anerkjennelse, viser at de ser og forstår barnet er også grunnleggende.

Kinge (2015) setter et fint billedlig syn på det at barn skal bli sett og hørt, som en av de viktigste tingene voksne gjør, kjent fra Lindgrens serie om Emil i Lønneberget;

Alle bør ha en Alfred!

7 Referanseliste

- Alvestad, T. (2012). *Små barns forhandlinger i lek*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Bae, B. (2014). *Å se barn som subjekt - noen konsekvenser for pedagogisk arbeid i barnehage*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnehager/artikler/a-se-barn-som-subjekt---noen-konsekvenser/id440489/>
- Barsøe, L. (2010). *Ville og stille barn i barnehagen. Veier ut av låste atferdsmønstre*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Bergsland, M. D., & Jæger, H. (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Coplan, R. (1994, 02). *Being Alone, Playing Alone, and Acting Alone: Distinguishing among Reticence and Passive and Active Solitude in Young Children*. Hentet 05 05, 2016 fra Child Development, Vol. 65, No. 1: <http://www.jstor.org/stable/1131370>
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving* (5. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Folkman, M.-L. (1999). *Utagerende og innadvente barn*. Oslo: Pedagogisk Forum.
- Johannessen, E. (1996). *Lille Per altfor vill. Lille Kari altfor snill. Barn med sosiale og emosjonelle problemer i barnehage og skole*. Oslo: Sebu.
- Kinge, E. (2015). *Utfordrende atferd i barnehagen*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kunnskapsdepartementet. (2009). *Kvalitet i barnehagen. (St.meld. nr. 41, 2008-2009)*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-41-2008-2009-/id563868/?ch=1&q=>
- Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (Rev. utg.). Oslo: Departementet.
- Kunnskapsdepartementet. (2013). *Fremtidens barnehage. (St. meld. nr 24, 2012-2013)*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-24-20122013/id720200/?ch=1&q=>

- Kunnskapsdepartementet. (2016). *Tid for lek og læring - Bedre innhold i barnehagen*. (St.mld.nr 19, 2015-2016). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-19-20152016/id2479078/>
- Lamer, K. (2002). *Du og jeg og vi to! Et rammeprogram for sosial kompetanseutvikling. Håndboka*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lund, I. (2012a). *Det stille atferdsproblemet. Innagerende atferd i barnehage og skole*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Lund, I. (2012b). *Tydelige voksne. Når atferd utfordrer*. Kristiansand: Portalforlag.
- Madland, A. (2013). *Betydningen av hele meg. Om handlinger, holdninger og verdier hos de voksne i barnehagen*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Pape, K. (2000). *"Æ trur dem søv" -Om aktive voksne og sosial kompetanse i barnehagen*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Røed, B. (2002). *Lek og samspill i barnegruppa. En kvalitativ undersøkelse av pedagogisk leders erfaringer med bruk av lek og barnegruppa med tanke på sosial inkludering*. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Tholin, K. R. (2015). *Profesjonsetikk for barnehagelærere*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Utdanningsdirektoratet. (2016, April 24). *Veileder: Barns trivsel - voksnes ansvar*. Hentet fra <http://www.udir.no/Barnehage/Stotterressurser/Trivsel/trivselsveileder/>
- Vedeler, L. (2007). *Sosial mestring i barnegrupper*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Wolf, K. D. (2014). *Små barns lek og samspill i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Zimbardo, P. G. (1977). *Shyness: What It is, what to do about it* (2. utg.). Cambridge, MA: Persus Books.
- Öhman, M. (2011). *Det viktigste er å få leke*. Oslo: Pedagogisk forum.